

Яковлева О.І., студентка факультету № 2
НАВС

Науковий керівник: Хохліна О.П.,
професор кафедри психології та
педагогіки факультету № 2 НАВС,
доктор психологічних наук, професор

Особливості мотиваційної сфери студентів як чинник стилю їх спілкування

Якість соціального життя людини значною мірою залежить від характеру її спілкування і взаємодії з іншими людьми. Актуальність проблеми стильових особливостей спілкування людини та їх психологічних детермінант зумовлено зростанням значення цієї форми її активності: без урахування соціально-психологічних знань і вмінь неможливо продуктивно будувати соціальні та міжособистісні стосунки, налагоджувати міжнародні контакти, сприймати та оцінювати інших людей, регулювати власну поведінку, здійснювати обмін думками, інформацією, впливати одне на одного та ін.

Проблемі спілкування особистості в різних аспектах сучасні науковці приділяють значну увагу. Проте і на сьогодні проблема стильових особливостей спілкування у зв'язку зі структурою мотиваційної сфери особистості (як можливої детермінанти їх становлення) потребує подальшого дослідження. Ми виходили з того, що спосіб спілкування людини може визначатися різними мотивами, на які вона має право; але важливо, щоб цей спосіб не порушував права інших людей та був ефективним для досягнення мети спілкування.

На теоретичному етапі вивчення праць О. Леонтьєва, Б. Ломова, Г. Андреевої, М. Кагана, С. Максименка, В. Москаленко, Л. Орбан-Лембрик, О. Хохліної та ін., показало, що спілкування - це весь спектр зв'язків і взаємодій людей у процесі духовного і матеріального виробництва, спосіб формування, розвитку, реалізації та регуляції соціальних відносин і психологічних особливостей окремої людини, що здійснюється через безпосередні чи опосередковані контакти, в які вступають особистості й групи, та який включає в себе три різні процеси: комунікацію (обмін інформацією), інтеракцію (обмін діями) і соціальну перцепцію (сприйняття й розуміння партнера). Під спілкуванням розуміють не додавання, не накладання одна на іншу діяльностей, а саме взаємодію суб'єктів, що виступають як партнери.

Під стилем спілкування розуміють характерні, типові для особистості особливості спілкування, які відрізняються індивідуальною специфічністю, відносною стабільністю; або систему принципів, норм, методів, прийомів взаємодії й поведінки індивіда. Стиль спілкування розуміється і як стійкий спосіб реалізації певних мотиваційних тенденцій у конкретних умовах спілкування. В цілому стиль спілкування зазвичай залишається постійним за певних ситуацій, проте якщо змінюються обставини, то можливі адаптація, вдавання до іншого стилю або комбінація стилів. Мотиваційну сферу можна визначити як систему усвідомлених спонук активності людини - діяльності, спілкування, поведінки.

На емпіричному етапі для вивчення стильових особливостей спілкування студентів та їх мотиваційної сфери використовувались методика «Визначення стилю міжособистісної взаємодії» С.В. Максимова, Ю.А. Лобейко; тест «Визначення власного стилю поведінки у конфліктній ситуації» К.Томаса; методика В.Е.Мільмана «Діагностика мотиваційної структури особистості», метод бесіди. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної й якісної їх обробки. Дослідною роботою було охоплено студентів-психологів першого курсу юридично-психологічного факультету Національної академії внутрішніх справ, у кількості 32 осіб.

Було виявлено, що найбільш виразно та рівномірно у студентів представлені такі стилі міжособистісної взаємодії, як: колегіальний стиль, невтручання та діловий, найменш виразно - директивний стиль, які й визначають стильові особливості досліджуваних.

При розв'язанні конфліктних ситуацій студенти використовують також всі стилі виходу з конфліктної ситуації (суперництво, пристосування, компроміс, уникнення, співробітництво). При цьому домінуючими у студентів виявилися схильність до компромісу та пристосування.

У студентів виявлено стійкі мотиваційні тенденції, що проявляються за шкалами: життєзабезпечення, комфорт, соціальний статус, спілкування, загальна активність, творча активність, соціальна корисність. Разом з тим, за кожною конкретною шкалою спостерігаються певні відмінності. Зокрема, більшість досліджуваних характеризується високим рівнем прагнення до творчої активності та соціальної корисності. Значна частина студентів характеризується високим рівнем прагнення до спілкування. Прагнення до життєзабезпечення у досліджуваних проявляється на низькому рівні.

Співставлення даних щодо стильових особливостей спілкування студентів та структурою мотиваційної сфери у студентів-психологів показує наявність зв'язку між ними. Так, студенти з певним стилем міжособистісної взаємодії характеризуються визначеною мотиваційною тенденцією: особи з директивним стилем - мотиваційною тенденцією «соціальний статус»; з колегіальним стилем - мотиваційною тенденцією «соціальна корисність»; з діловим стилем та стилем невтручання - мотиваційною тенденцією «творча активність». При виході з конфліктної ситуації особи зі стилем суперництва та компромісу характеризуються мотиваційною тенденцією «творча активність»; зі стилем уникнення - мотиваційною тенденцією «соціальна корисність». Виразного зв'язку між стилями спілкування та такими мотиваційними тенденціями особистості як «життєзабезпечення», «комфорт», «загальна активність» виявлено не було.

Отримані дані свідчать про те, що стильові особливості спілкування студентів певною мірою визначаються структурою їхньої мотиваційної сфери, і навпаки: розвиток в особистості окремих мотиваційних тенденцій сприятиме становленню в них бажаних стильових особливостей спілкування.